

Голас Радзімы

28 ліпеня 1988 г.
№ 30 (2068)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.



Здымак на памяць... Яго зрабіў у піянерскім лагеры «Зялёны Бор» карэспандэнт «Голасу Радзімы» С. КРЫЦКІ. Дзецям з Бельгіі, Галандыі, Швецыі і Польскай Народнай Рэспублікі гэта фатаграфія яшчэ доўга будзе нагадваць пра цікавы і вясёлы адпачынак, пра беларускіх школьнікаў, разам з якімі бавілі час і сябравалі. (Працяг фотарэпартажу пра адпачынак замежных дзяцей у Беларусі змешчаны на 4-й стар.).

УРАЧЫСТАСЦІ

У ГОНАР СВЯТА

У Мінску адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны нацыянальнаму святу ПНР — 44-й гадавіне адраджэння Польшчы.

З дакладам выступілі міністр народнай асветы БССР М. Дзямчук, генеральны консул ПНР у Мінску М. Абядзінскі.

Удзельнікі сходу накіравалі прывітальнае пісьмо ў адрас галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы. У заключэнне адбыўся святочны канцэрт майстроў мастацтваў Беларусі.

З выпадку нацыянальнага свята польскага народа ў генеральным консульстве ПНР у Мінску быў наладжаны прыём.

МІЖНАРОДНЫ КОНКУРС

ПРЫСУДЖАНА ПЕРШАЕ МЕСЦА

Лепшым аратым на міжнародным конкурсе навучэнцаў сельскіх прафтэхвучылішчаў сацыялістычных краін прызнаны малады механізатар з Беларусі Генадзь Голуб. Узаранае ім поле атрымала самую высокую ацэнку, а яму прысуджана першае месца сярод удзельнікаў, якія працавалі на гусенічных трактарах.

У сям'і Антона Голуба, трактарыста калгаса «40 год Кастрычніка» Лунінецкага раёна, — пяцёра сыноў. Усіх бацька прывучыў да тэхнікі. Адзін разам з бацькам працуе трактарыстам, двое — шафёрамі, чацвёрты сын вучыцца ў Беларускай інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі. Генадзь — самы малодшы. Штогод у час канікулаў быў напарнікам бацькі. Бацькоўская школа дапамагла перамагчы і на міжнародным конкурсе.

Пераможцам сярод аратых на колавых трактарах стаў навучэнец з Чэхаславакіі Марцін Тymoўчак. Першыя месцы сярод аратых-дзяўчат на гусенічных і колавых трактарах заваявалі Алена Дыву з Малдавіі і Аксана Кабан (Украіна).

Першае агульнакаманднае месца заваявала зборная аратых СССР, другое — Венгрыі. У ліку лепшых каманды ГДР і ДРВ. У спаборніцтвах прынялі ўдзел юныя механізатары з васьмі сацыялістычных краін.

АУНЦЫЁН І ЛАТАРЭЯ

КОНЕЙ РАНА «СПІСВАЦЬ»

У Гродзенскай вобласці становіцца традыцыйна правядзенне аўкцыёнаў племянных коней. На гэты раз, як і летась, ён праходзіў на эксперыментальнай базе «Ніва» Лідскага раёна. Для продажу на аўкцыён было прадстаўлена звыш ста жарабцоў і кабыл розных парод з лепшых гаспадарак Гродзенскай і іншых абласцей рэспублікі.

Сёлетні аўкцыён распырыў кола сваіх удзельнікаў і выйшаў за рамкі рэспублікі — на публічныя таргі прадставілі племянных коней жывёлаводы Літвы. Вялікую актыўнасць праявілі госці з Брэсцкай і Віцебскай абласцей. Канюшні сваіх гаспадарак яны папоўнілі вялікай колькасцю пародзістых жывёл, сярэдня цана якіх вагалася ад трох да сямі тысяч рублёў. Агульная сума выручкі аўкцыёна перавысіла 260 тысяч рублёў.

Пасля заканчэння таргоў племяннымі коньмі быў арганізаваны продаж рабочых коней і жарабят для насельніцтва.

І яшчэ адна навіна. Апладысмантамі сустрэў стадыён у Валожыне, дзе праходзіла гарадское свята, аб'яву аб нумары латарэйнага білета, на які выпаў рэдкі выйгрыш — конь. Яго ўладальнікам стала афіцыянтка рэстарана Алена Семяняга. Шчаслівая дзяўчына правяла па кругу гонару буланага. Тут жа знайшлося на каня нямала пакупнікоў, але яна падарыла яго бацьку, які жыве ў вёсцы Забор'е.

Такім чынам, здаецца, ужо «спісаны» намі з-за ненапрэбнасці конік зноў набывае сяброў і новых гаспадароў.

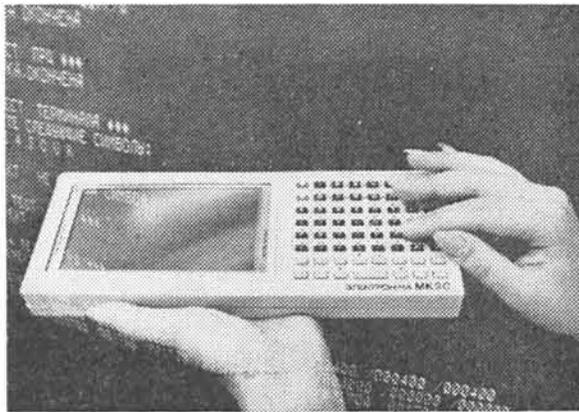
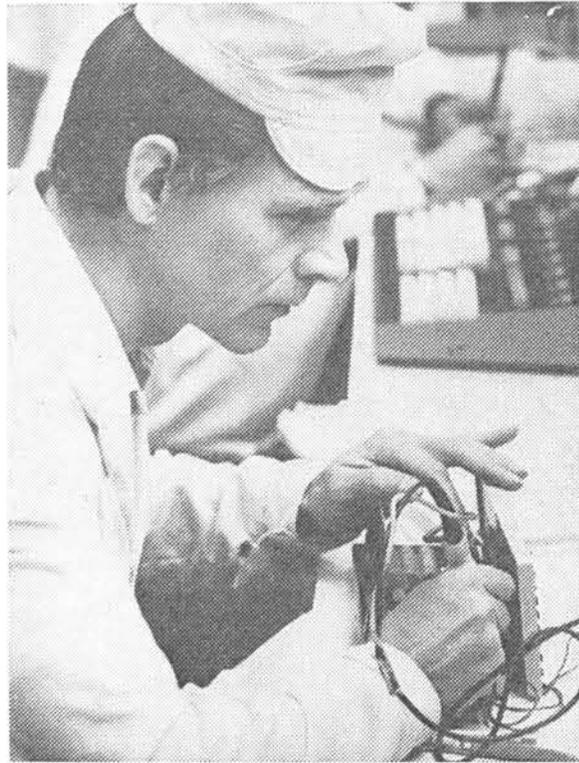
НАВУКОВАЯ ТВОРЧАСЦЬ

У КОСМАС — БЕЗ РАКЕТЫ

Стварэнне агульнапланетнага транспартнага сродку пачала ў Гомелі група энтузіястаў, якая аб'ядналася на гаспадарчарозліковых пачатках. Новы цэнтр утвораны пры падтрымцы Федэрацыі касманаўтыкі СССР як альтэрнатыва «зорным войнам» і, аднаведна, атрымаў назву «Зорны мір». Яго арганізатары маюць намер таксама распрацаваць канцэпцыю безракетнай індустрыялізацыі космасу. Аб сур'езнасці іх задум гаворыць хаця б той факт, што праўленне Фонду міру ўжо пералічыла на банкаўскі рахунак цэнтра 150 тысяч рублёў. Добраахвотныя ўзносы ад арганізацыі і асобных грамадзян, хто жадае ўнесці свой уклад у ажыццяўленне праекта, прымаюцца Гомельскім жылсабанкам.

Апрача вырашэння асноўнай задачы, цэнтр заключае дагаворы з прадпрыемствамі і арганізацыямі на выкананне розных заказаў і падбірае спецыялістаў, якія могуць іх выканаць. У перспектывіных планах цэнтра стварэнне навуковых кааператываў, лабараторый, канструктарскіх бюро, правядзенне семінараў і канферэнцый. «Зорны мір» стане пасрэдным паміж людзьмі, якія жадаюць больш поўна раскрыць свае навуковыя і творчыя здольнасці, і арганізацыямі, якія маюць патрэбу ў навукова-даследчых, эксперыментальных, канструктарскіх і іншых работах.

ПРАПАНАУЕ «ЭЛЕКТРОНІКА»



Мікракам'ютэр «Электроніка МК-90», серыйны выпуск якога пачаць у вытворчым аб'яднанні «Інтэграл», стане надзейным памочнікам спецыялістаў самых розных галін народнай гаспадаркі. Ён знойдзе прымяненне пры падрыхтоўцы навуковых, інжынерных, статыстычных разлікаў, апрацоўцы тэкстаў, сімвалаў, графікаў. Вага навінкі — усяго семсот грамаў.

НА ЗДЫМКАХ: інжынер-электронік Юрый БУХАРАУ за рэгуліроўкай мікракам'ютэра; мікракам'ютэр «Электроніка МК-90».

ГОСЦІ З ЗША

У «ДЖАЗЕ...» ТОЛЬКІ ДЗЯЎЧАТЫ

Канцэрт танцавальнага калектыву «Джаз анлімітэд дэс кампані» на сцэне міжнароднага маладзёжнага цэнтра «Юнацтва» пад Мінскам вячаў знаходжанне ў Беларусі амерыканскага ансамбля са штата Луізіяна.

Паўнамоцтвамі «паслоў добрай волі да ўсіх народаў Савецкага Саюза» калектыву быў надзелены спецыяльнай вяршыцельнай граматай губернатара штата напярэдадні ад'езду ў СССР. Самадзейны ансамбль, які складаюць школьніцы старэйшых класаў, выконваў джазавыя танцавальныя нумары на розных мінскіх сцэнах. Яго ўдзельніцы сустракаліся з равеснікамі ў пляжэрскім лагэры «Зарніца».

Для ўдзельніц ансамбля, які ў гэтым годзе прызнаны лепшым аматарскім танцавальным калектывам у штаце Луізіяна, танец — не толькі хобі, але і спосаб наладжвання кантактаў і ўмацавання даверу паміж народамі ЗША і СССР.

ЭКАЛОГІЯ

ЯК «ЛЯЧЫЦЬ» РЭЧКУ

У лячэнні хворага ракі, як і любога хворага, важнымі з'яўляюцца чысціня, строгае захоўванне правіл санітарыі. У Мінску спынена скідаванне неачышчаных сцэкавых вод у галоўную «артэрыю» горада — Свіслач.

У яго ваколіцах на практную магутнасць вядзена трэцяя чарга станцыі аэрацыі, дзе забруджаныя воды з прамысловых прадпрыемстваў і жылых масіваў адстойваюцца, падвяргаюцца абясцёкажванню і толькі пасля гэтага накіроўваюцца ў раку. Узведзеныя тут збудаванні разлічаны на апрацоўку 190 тысяч кубаметраў сцэкавых вод за суткі, а ўсяго станцыя цяпер можа «прапусціць» іх 800 тысяч кубаметраў. Гэта поўнасцю аднавіць патрэбнасцям горада.

ГАНДЛЮЕ САЎГАС

ПАДАРЫЦЕ РУЖЫ

Такую параду даюць усім пакупнікам работнікі кветкавага кіёска саўгаса «Бярэсце», які адкрыўся на цэнтральным рынку Брэста.

Штодзень з сямі гадзін раніцы і да дзесяці ве-

чара непасрэдна з градкі дастаўляюцца сюды ружы самых розных адценняў. Яны ў момант знікаюць з прылаўкаў. Бо пры выдатнай якасці і прыгажосці цана на саўгасную прадукцыю амаль у два разы ніжэйшая, чым у прыватніка. Нягледзячы на гэта, гаспадарка мае добры прыбытак. Дзесяць сотак закрытага грунту, дзе расце каля шасцідзесяці тысяч руж розных сартоў, штомесячна даюць даход 15 тысяч рублёў.

ЭКСПРЭС-ІНТЭР'Ю

ЧЫМ НАМ ПАГРАЖАЕ СНІД?

Вось ужо на працягу некалькіх год людзі ва ўсіх краінах свету з жахам вымаўляюць слова — СНІД. Гэтая пакуль што практычна невылечная хвароба — сіндром набытага імунадэфіцыту — пагражае мільёнам чалавечых жыццяў на Зямлі. Таму спецыялісты-медыкі, добра разумеючы небяспеку, разгортваюць актыўную работу па барацьбе са Снідам.

Ёсць выпадкі інфекцыі Сніда і ў нашай краіне, нават у Беларусі. Як арганізавана барацьба з каварнай хваробай, прафілактыка яе, расказвае намеснік міністра аховы здароўя БССР, адзін з кіраўнікоў штаба па барацьбе і прафілактыцы Сніда ў рэспубліцы Віктар БУР'ЯК.

— ШТО УЗ'ЯЎЛЯЕ САБОЙ ШТАБ ПА ПРАФІЛАКТЫЦЫ Сніда?

— У наш штаб уваходзяць медыкі-адміністратары Міністэрства аховы здароўя БССР на чале з міністрам, галоўныя спецыялісты міністэрства, навукоўцы, якія займаюцца гэтай праблемай, прадстаўнікі праваахоўных органаў рэспублікі, таму што частка кантынгенту рызык кантраляецца менавіта імі: зняволеныя ў турмах, прастытуткі, наркаманы...

Снід — марудная інфекцыя, мае пэўнае падабенства да іншых інфекцый такога тыпу. А наш беларускі інстытут эпідэміялогіі і мікрабіялогіі ўжо даўно займаецца даследаваннямі ў галіне марудных інфекцый.

— ЧАМУ УЗНІК ШТАБ? МАГЧЫМА, ВЫКЛІКАЛА ТРывогу СІТУАЦЫЯ ў РЭСПУБЛІЦЫ?

— Штаб арганізаваны ў 1987 годзе, у сакавіку, хаця на той час абстаноўка ў Беларусі была яшчэ спакойная: не зарэгістравана ніводнага выпадку Сніда. Але мы разумелі, што першыя крокі павінны зрабіць медыкі, а не хвароба. Калі яна нас асярэдзіць, то змагацца з ёю будзе намнога цяжэй.

— ЦІ ЁСЦЬ АХВОТНІКІ ПРАВЯРАЦА НА Снід? МОЖА, БЫЛІ ВЫПАДКІ СТАНОУЧЫХ ВІНІКАУ АНАЛІЗАУ?

— Так, ёсць пэўная частка людзей, якія жадаюць правесці сваю кроў на Снід. Але, на шчасце, станоўчых вынікаў аналізу менавіта сярод гэтых, скажам так, добраахвотнікаў няма. Тых, хто прыходзіць у нашы дыягнастычныя лабараторыі (іх сёння ў рэспубліцы дзевятнаццаць), медыкі просяць запоўніць анкету са сваімі данымі. Звычайна, людзі разумеюць сур'езнасць пытання і не адмаўляюць нам. Але калі нехта жадае захаваць ананімнасць, ён мае права гэта зрабіць.

— КАГО ПРАВЯРАЮЦЬ У АБАВЯЗКОВЫМ ПАРАДКУ ЯК МАГЧЫМАГА НОСЬБІТА ВІРУСА Сніда?

— Кантынгент рызык, я ўжо прыгадваў яго, — зняволеныя на працяглы час, наркаманы, жанчыны лёгкіх паводзін, гомасексуалісты... Мы робім аналіз крыві на Снід тым замежным грамадзянам, якія на доўга прыязджаюць да нас у краіну, напрыклад, на вучобу, а таксама савецкім спецыялістам, якія доўга працавалі за мяжой. І гэта дае плён. З дваццаці трох выпадкаў носьбіцтва віруса Сніда, якія зарэгістраваны ў Беларусі, 20 чалавек — замежныя студэнты. Тры чалавекі — з кантынгенту рызык.

— ШТО З ГЭТЫМІ ЛЮДЗЬМІ АДБЫЛОСЯ ДАЛЕЙ?

— Замежныя грамадзяне былі дэпартаваны за межы рэспублікі, а потым і краіны. Савецкія — адпраўлены ў спецыяльную інфекцыйную клініку ў Маскве. Дарэчы, некалькі іншаземцаў таксама пажадалі застацца там на лячэнне.

— ШТО Ж НАМ ПАГРАЖАЕ ПРАЗ НЕКАЛЬКІ ГОД?

— Я ўжо казаў, што для кантролю ў нас арганізавана 19 лабараторый. Да канца года мы павінны атрымаць яшчэ 30 камплектаў такога абсталявання. І гэта будзе дастаткова. Галоўны цэнтр работы — інстытут эпідэміялогіі і мікрабіялогіі і пералічаныя крыві. Там праходзяць падрыхтоўку медыкі з перыферыі, мінскія спецыялісты таксама выезджаюць для кансультацый у раёны і вобласці.

Сёння, і гэта вельмі важна, у Беларусі правяраецца на чысціню кожны флакон з донарскай крывёю. У першую чаргу, вырашылі мы, не павінна быць «без віны вінаватых» — хворых людзей, каму выпадкова маглі буліць кроў з вірусам Сніда. Далей, паўсямясна абавязкова правяраецца на вірус Сніда кантынгент рызык.

Дык што нам пагражае ў далейшым? Хацелася б быць аптымістам, усё ж такі мы пакуль у значна лепшым становішчы, чым іншыя краіны. У некаторай ступені адбілася тут і тое, што гомасексуалізм караецца ў нас па закону, наркаманы не столькі, як на Захадзе. Ды і наркотыкі яны глытаюць або кураць, шпрыцамі карыстаюцца значна менш.

Але хвароба Снід — вораг вельмі каварны і небяспечны. Трэба працаваць, змагацца з ёю. У гэтым адзіны шлях да поспеху.

РАЗВІЦЦЕ ЗНЕСНЯГА ГАНДЛЮ

Папулярная савецкая тэлевіктарына «Што, дзе, калі?» звярнулася да эрудытаў з некалькіх краін з пытаннем-загадкай бізнесмена з ЗША. «Чаму вось ужо восем год я не магу прадаць у Савецкі Саюз танк і эфектыўны біястмулятар, хаця СССР выйграе ад гэтай эдзелкі мільёны долараў ад скарачэння імпарту ежбы?» — пытаўся бізнесмен.

Загадка, якая паставіла ў тупік замежных знаўцаў, у савецкай аўдыторыі выклікала толькі сумныя ўсмешкі. Агульна вядомы парадокс існаваў у краіне сістэмы знешнеэканамічных сувязей якраз і заключаўся ў тым, што інтарэсы знешнегандлёвых фірм, вытворцаў і ў цэлым краіны амаль не супадалі. Тагачаснаму Міністэрству замежнага гандлю нявыгадна было скарачаць імпорт ежбы, таму што ў сваёй рабоце і гэта ведамства рабіла справу — пытаўся бізнесмен.

межгандаль» паспяхова запоўніў гэты прабел і ўжо пачаў атрымліваць валюту.

Маркетынг — веданне рынку, уменне гандляваць, займацца рэкламай — вось што на сённяшні дзень з'яўляецца пакуль складанасцю для тых, хто, нарэшце, атрымаў доўгачаканае права самому распараджацца сваёй прадукцыяй і зарабляць валюту для мадэрнізацыі вытворчасці. Але нават тут ёсць удачы, і яны часам выклікаюць раўнівую рэакцыю ў былых мананалістаў знешняга гандлю, а то і прамыя спробы перашкодзіць новаспечаным калегам. Як, напрыклад, расцаніць той факт, што за фармальную даведку аб бягучых індэксах цен некаторыя старыя трымальнікі гэтай інфармацыі патрабуюць да 80 працэнтаў назначаных рэспубліканскаму аб'яднанню валютных адлічэнняў за персрэдніцтва?

Беларусь — высокаразвіты

ЯК У ГОРАДЗЕ МЯРКУЮЦЬ ВЫРАШЫЦЬ ЖЫЛЛЁВУЮ ПРАБЛЕМУ

ЗАРЫЦА, ВІШНЯВЕЦ ДЫ ІНШЫЯ

Як вядома, у нашай краіне прынята праграма, паводле якой кожная савецкая сям'я павінна атрымаць да 2000 года асобную кватэру або ўласны дом. З гэтага зусім не вынікае, што жыллёвая справа была дагэтуль цалкам занябана. Не, жылыя апошнімі гадамі будавалася многа. Але яшчэ хутчэй павялічвалася насельніцтва гарадоў.

Гарадская праграма жыллёвага будаўніцтва на 1986-1990 гады і на перыяд да 2000 года распрацавана і ў Гродне. Але на шляху яе вырашэння ёсць сур'ёзныя эканамічныя цяжкасці. Прадпрыемствы горада ўжо працуюць на ўмовах самафінансавання і гаспадарчага разліку. Пакуль гэта яшчэ не сапраўдны гасразлік, толькі ягоныя парасткі, якія, безумоўна, праз колькі гадоў дадуць свой плён. Калі ж будзе добра адладжаны новы гаспадарчы механізм, рабочыя стануць самі распараджацца прыбыткам прадпрыемства, і за гэты кошт значна пашырыцца будаўніцтва жылыя так званым гаспадарчым спосабам.

Летась у канцы года, у выкананне гарадскога Савета народных дэпутатаў адбылася нарада кіраўнікоў прадпрыемстваў Гродна. На ёй разглядаліся пытанні будаўніцтва жылыя гаспадарчым спосабам і стварэння мікрараёнаў прыватнай забудовы.

Канкрэтна вырашана пад гэтыя два віды будоўлі вылучыць асобныя тэрыторыі побач з горадам. Па сутнасці, узнікнуць мікрараёны-спадарожнікі Гродна. Перш за ўсё гэта мікрараён Зарыца плошчай 35 гектараў. Ён узнімецца правабач шашы на Вільнюс. Вонкі да дарогі стануць шматпавярховыя гмахі, а ўнутры раёна размесцяцца прыватныя будынкі. Такім жа чынам будуць стварацца жыллёвыя масівы ў новых раёнах Вішнявец і Дзятэўка-4, а

таксама яшчэ ў двух пунктах па-за межамі Гродна.

Пры гэтым гарадскімі ўладамі ўлічаны сумны вопыт папярэдніх гадоў. Раней, каб адукаваць будаўніцтва цэлага раёна, яно даручалася многім арганізацыям. А ў сямі няглек, вядома, дзіця недагледжанае. Цяпер мае быць інакш. У кожным выпадку будзе вызначаны заказчык, генеральны праекціроўшчык, падрадчык. Для мікрараёна Зарыца, напрыклад, дакументацыю даручана рыхтаваць інстытуту «Гроднапраектсельбуд». Падрадчыя працы выканае трэст «Будбытрамонт». А ў якасці заказчыка выступае камбінат будаўнічых матэрыялаў.

Работа мае быць маштабная. Здаецца, у Гродне знойдзены і сродак супраць такой застарэлай «хваробы», як адставанне сацыяльна-бытавой сферы, на што звычайна наракалі і жыхары, і архітэктары, якія ў сваіх праектах улічвалі ўсё неабходнае, але многае не будавалася. Адставанне было абумоўлена нястачай грошай і адсутнасцю адзінага гаспадара будоўлі, пра што ўжо вялася гаворка.

У адным з двух адміністрацыйных раёнаў горада — Ленінскім створаны Савет дырэктараў прадпрыемстваў, абрана яго праўленне, будзе адчынены спецыяльны рахунак у банку. Такім чынам асобныя сродкі прадпрыемстваў аб'яднаюцца. Адноль будучы браць грошы для пракладкі водаправода, электрычнасці, дарог, будаўніцтва ў новым раёне бытавых, гандлёвых і іншых аб'ектаў.

Так, кожны завод, арганізацыя будуць забяспечваць жыллём менавіта сваіх працаўнікоў. Зацікаўлена кожнае кіраўніцтва і ў тым, каб будаваліся і прыватныя дамы. Але, на здзіўленне, не вельмі многа жадаючых стаць домаўладальнікамі. У іншых краінах наадварот: ко-

жны імкнецца прыдбаць лепей свой катэдж!

Нядаўна пабыў я за горадам у пасёлку прыватнай забудовы Паўднёвы. Размаўляў з рабочым трэста «Будбытрамонт» У. Апенькам, які будзе свой катэдж. Цана — 20 тысяч рублёў — за вялікі двухпавярховы дом не здавалася мне задужа высокай, хутчэй наадварот. Але ж усё адно купіць яго можа дазволіць сабе чалавек з высокім даходам.

Дык што ж, выходзіць газэлектразваршчык У. Апенька — не прыклад, а выключэнне? Думаецца, што не. Сітуацыя ўжо, лічыце, змянілася на лепшае. Дзяржава імкнецца дапамагчы, заахвоціць людзей уласнымі рукамі вырашаць сваю жыллёвую праблему. Кожны, хто расплачуў будоўлю, мае магчымасць атрымаць грашовую пазыку на 50 гадоў у Ашчадным банку. Калі работнік працуе ў адным месцы ад пяці да дзесяці год, то прадпрыемства мае права выплаціць яму да 30—40 працэнтаў кошту дома. А калі стаж працы на прадпрыемстве роўны 20 гадам, дык дом можа дастацца яму нават бясплатна. Зразумела, што падобныя рашэнні прымаюцца толькі на агульных сходах у калектывах.

Апошнім часам Гродна хутка расце. Спецыялісты падлічылі: каб вырашыць праблему з жыллем да 2000 года, трэба бабудаваць яшчэ столькі, колькі горад мае цяпер. І ўсё адно прынятая праграма ўяўляецца цалкам ажыццявімай, бо мае пад сабой досыць трывалы падмурак.

...Неўзабаве пачнуць расці першыя павярхі новых раёнаў. А сярод лесу гмахуць узнікнуць азісы катэджаў з садочкамі і кветнікамі. У выйгрышы будуць і кожны асобны чалавек, і грамадства ўвогуле.

Сяргей АСТРАЎЦОЎ.

ВАЛЮТА ДЛЯ ПЕРАБУДОВЫ

чыць — чым больш зерня закупляе міністэрства, тым лепей, выходзіць, яно працуе.

Мяркуючы па ўсяму, сёння савецкі рынак попыту і прапанавання становіцца больш даступным для нашых замежных партнёраў. У выніку перабудовы святых адміністрацыйна-каманднай сістэмы кіравання — знешнеэканамічных сувязей перасталі быць манополіяй чыноўнікаў з прэстыжных маскоўскіх знешнегандлёвых офісаў. Паварот гэты намеціўся ў 1986 годзе, калі шэрагам заканадаўчых актаў пачалася рэформа малаэфектыўнай сферы знешнеэканамічнай дзейнасці. У самых агульных рысах сутнасць яе зводзілася да таго, каб перадаць спачатку хаця б частку правоў экспартна-імпортных эдзелак самім вытворцам тавараў, а таксама рэспублікам і іх рэгіёнам, каб больш актыўна прыцягнуць да валютных эдзелак мясцовыя рэсурсы.

Восем найбольш буйных прадпрыемстваў Беларусі маюць уласныя самастойныя знешнегандлёвыя фірмы, падобныя да «Вераса», пра якую газета ўжо расказвала, могуць выгадна ўкладваць атрыманую валюту ў імпорт неабходнага для мадэрнізацыі абсталявання. А як быць з драбнейшымі прадпрыемствамі, якія, скажам, вырабляюць нейкія матэрыялы з мясцовай сыравіны, ці арганізацыям, якія са сваімі сціплымі магчымасцямі не маглі да гэтага прыцягнуць увагу цэнтралізаваных знешнегандлёвых ведамстваў?

Працэс перамен не абышоў і іх. У Беларусі, як і ў іншых саюзных рэспубліках, створана гаспадарчаразліковае знешнегандлёвае аб'яднанне. Дырэктар «Беларусзамежгандлю» Віктар Андрушын расказаў, што яго мэта — вышукваць нават дробныя экспартныя рэсурсы рэгіёна, дапамагаць знаходзіць партнёраў для прадпрыемстваў мясцовага падпарадкавання, афармляць для іх эдзелкі, займацца рэкламай і маркетынгам. Віктар Андрушын прыводзіць такі доказ мэтазгоднасці стварэння падобных фірм. Хіба магло, напрыклад, адзінае ў краіне аб'яднанне «Ліцэнззамежгандаль» са штатам паўтары сотні чалавек рэалізаваць на знешнім рынку распрацоўкі соцень і тысяч навуковых устаўноў саюзных рэспублік? «Ліцэнззамежгандаль» таксама ішоў па шляху буйнамаштабных ліцэнзійных пагадненняў, перыферыя ж навука з яе несумненнымі дасягненнямі заставалася як бы зацёртай. Стварыўшы ў сваёй структуры фірму «Белтэхна», «Беларусза-

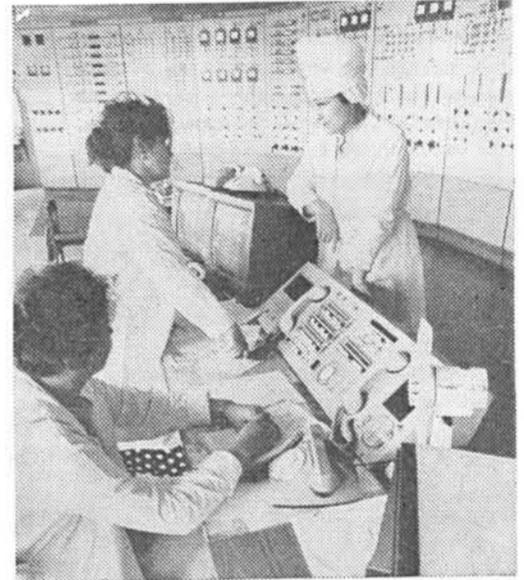
эканамічны рэгіён краіны, што традыцыйна вызначала і яе экспарт. Пераважную долю ў ім складала гатовая прадукцыя — металаапрацоўчыя станкі, трактары, вялікагрузныя аўтамабілі, прыборы і радыёапаратура, прадукты нафтахіміі. Высокай была і дынаміка экспарту. Напрыклад, калі ў 1973 годзе яго аб'ём у аповых ценях склаў толькі паўмільярда рублёў, то ў 1982 годзе быў перавышаны мільярды рублёў, а ў 1985-м ён дасягнуў 1,3 мільярда рублёў. Ці з'явіліся тут у сувязі з рэформай і ў цэлым гаспадарчай перабудовай якія-небудзь новыя тэндэнцыі?

У бліжэйшыя год-два агульны аб'ём традыцыйнага экспарту, лічыць загадчык аддзела знешнеэканамічных сувязей і выставак Савета Міністраў Беларусі Генадзь Канатопаў, пакуль ідзе станаўленне новых форм, чакаць значнага росту экспарту не даводзіцца. Адбудзецца, відаць, павышэнне яго эфектыўнасці, расшырэнне асартымента. Несумненна ж вартасць рэформ, якая адаб'ецца і ўжо пачынае адбывацца, — асваенне новых форм знешнеэканамічных сувязей. Маюцца на ўвазе розныя віды кааперацыі паміж прадпрыемствамі, стварэнне сумесных прадпрыемстваў і прамы прыгранічны тавараабмен.

У Беларусі пакуль не адкрыты сумесныя прадпрыемствы, але падпісана каля дзесятка пратаколаў аб намеры стварыць іх. Затое кааператывыя сувязі развіваюцца імкліва. Іх наладзілі ўжо звыш 90 прадпрыемстваў і аб'яднанняў. Без усялякай цяганіны і шматлікіх узгадненняў партнёры атрымалі выдатную магчымасць сумесна ўдасканальваць сваю прадукцыю, абменьвацца ёю і прадаваць трэцім краінам. Прыгранічны гандаль, у прыватнасці, з Польскай Народнай Рэспублікай, абяцае нямаля выгад жыхарам Брэста, Гродна і іншых беларускіх гарадоў.

На шляху перамен у сістэме знешнеэканамічных сувязей нямаля праблем. Не хапае вопыту. Не заўсёды справядліва яшчэ працэнтны размеркаванне валюты паміж дзяржавай, ведамствамі і вытворцамі. Не ліквідаваны бюракратычныя абмежаванні на выкарыстанне заробленай валюты і магчымасць самастойнага імпарту. Але несумненна галоўнае: валюта ў руках тых, хто вырабляе, працуе эфектыўней. І як любыя грошы ў гаспадары, яна наараджае яшчэ больш каштоўную для перабудовы валюту — ініцыятыву людзей.

В. УЛАДЗІМІРАЎ.



У любую пару года ў магазінах Мінска прылаўкі з малочнай прадукцыяй вабяць пакупнікоў разнастайнасцю і высокай якасцю тавараў. Да 20 назваў малочных прадуктаў адпраўляецца кожны дзень у гандаль з перапрацоўчых прадпрыемстваў. Усяго ж да стала мінчан паступае штодня да 300 тон малака, 100 тон кефіру, 50 тон смятаны і многа іншага.

НА ЗДЫМКАХ: Ала ЖЫЖЭНКА ўзначальвае брыгаду, якая абслугоўвае лінію разліву малака; на цэнтральным дыспетчарскім пульце малаказавода № 3; ва ўніверсале «Цэнтральны» заўсёды вялікі выбар малочных прадуктаў.



Фота А. ТАЛОЧКІ.

ДЕТИ СООТЕЧЕСТВЕННИКОВ В ПИОНЕРСКОМ ЛАГЕРЕ «ЗЕЛЁНЫЙ БОР»



ВСЕГДА ЛИ ЖИЗНЬ—СКАЗКА?

Под Минском, в пионерском лагере «Зелёный Бор», в этом году отдыхали дети соотечественников из Бельгии, Голландии и Швеции. Впервые нашими гостями были ребята из Польской Народной Республики. Их приезд — следствие более тесных культурных контактов, установившихся в последнее время между Белорусским обществом «Радзіма», редакцией газеты «Голас Радзімы» и Белорусским общественно-культурным товариществом в Польше, которое объединяет белорусов, проживающих в этой стране.

Как всегда, основное время зарубежные ребята проводили в пионерском лагере, среди своих белорусских сверстников. Скучать было некогда: они участвовали в концертах художественной самодеятельности и в спортивных играх, плавали в бассейне и дежурили в столовой. Нашим гостям повезло: в этом году в Белоруссии отличное лето, светит жаркое июльское солнце, и потому прогулки в лес, за ягодами были особенно приятными. Для знакомства с нашей страной, ее людьми, их образом жизни ребятам много дали поездки в Минск, где они совершили экскурсию по городу, побывали в музеях, на концерте ансамбля «Хорошки», на при-

ют им теплый и «сладкий» прием. На столе кипит самовар, рядом с ним вазы с фруктами, конфетами, торты. Здесь гости делятся своими впечатлениями, высказывают просьбы и пожелания, узнают о большой работе, которую ведет Белорусское общество «Радзіма» по укреплению связей с зарубежными земляками.

Все дети в мире одинаковы. Им всем необходима мама, потому что они нуждаются в ласке. Все они любят сказки, потому что у сказок всегда хороший конец, торжествует добро, обиженный и слабый находит свою правду. Может быть, поэтому одним из самых веселых и запомнившихся стал в лагере вечер сказок. Это был праздник с переодеванием, театрализованными сценками.

Чем моложе ребята, тем большее между ними сходство. С годами исчезает их одинаковость. Каждый приобретает свой жизненный опыт, окружающая обстановка и воспитание определяют сущность взрослеющего человека, его запросы и взгляды. Почему-то особенно отчетливо помнятся ребята, приезжавшие к нам на отдых первые годы. На чужбине их матери оказались во время второй мировой войны. На экскурсии в музей истории Великой Отечественной войны, у памятников погибшим, где дети просили остановиться, они плакали,

плакали от ребят. Те дети еще чувствовали боль, пережитую матерями, сострадали всем, кто прошел через войну, понимали, какое это счастье — мир.

писать о них. В голландской газете появилась не только статья, но и фотография: русские женщины болеют за своих соотечественников.



И вдруг в этом году мы услышали: «Когда к вам приедут на будущий год дети, не водите их в музей Отечественной войны. Это больно».

— Нам тоже было страшно и больно, когда нас повезли на экскурсию в Майданек, бывший лагерь смерти, — ответила голландским девочкам Иоанна Лукашук из Польши. — Нам показывали газовые камеры, где живьем сжигали людей. Но мы должны знать это, чтобы бороться против тех, кто хотел бы новой войны.

Видимо, есть над чем подумать родителям: стоит ли так уж оберегать детей от всего трудного и страшного? Ведь жизнь — это не всегда сказки с хорошим концом.

Иоргена Блезе и Иво Хаубена чаще всего видели на футбольном поле. Кто знает, может быть, пройдет совсем немного времени и в каком-нибудь международном матче снова встретятся советская и голландская команды, а в последней — за Голландию будет играть Иво. Интересно только, за кого будет тогда болеть его бабушка?

В этом году, во время европейского чемпионата, все было очень просто. Таисия Ивановна Куперус-Марченко, бабушка Иво, и ее подружки болели за русских парней, за своих земляков. И не просто каждая у своего телевизора, а собирались все вместе. В тот самый момент, когда они шли смотреть финальный матч в гости к русской приятельнице, и остановил их голландский корреспондент, попросил разрешения пойти вместе с ними, чтобы потом на-

У Таисии Ивановны никогда не порывалась связь с Родиной. Любовь к ней сумела передать детям и внукам. Почти каждое лето они ездили с бабушкой к родственникам на Украину. Сын Рейнгард ребенком отдыхал в Крыжовке, а став взрослым, приезжал к нам с молодежной группой. В этом году побывал Иво. Таисия Ивановна очень много сделала для укрепления дружбы между советским и голландским народами, для развития культуры города, в котором живет, и потому магистрат Нута принял решение одну из его улиц в будущем назвать именем Т. Куперус-Марченко.

Первыми уезжали из лагеря бельгийцы и голландцы. Как всегда, расставаться было трудно. В глазах и гостей, и хозяев стояли слезы. «А нельзя ли остаться еще на месяц?» — спрашивали зарубежные ребята у старших.

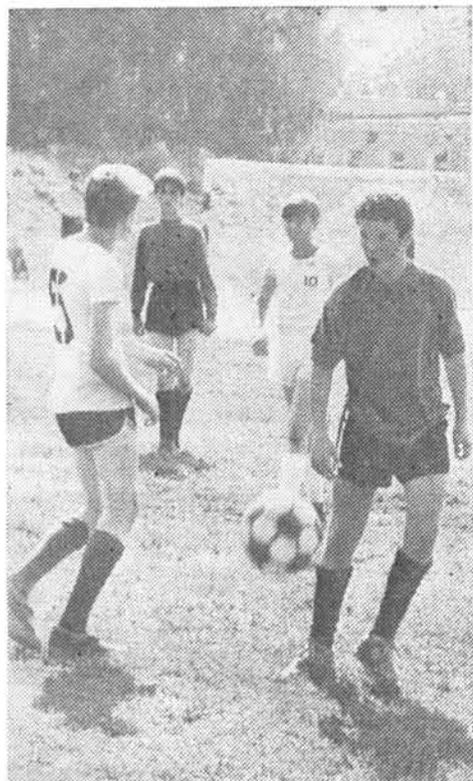
— Приезжайте на следующий год! — пригласили их сотрудники Белорусского общества «Радзіма». — А те, кто вышел из пионерского возраста, приезжайте в молодежных группах, по «Спутнику». Мы всегда рады вам.

Ребята увезли с собой белорусские книжки, сувениры, адреса новых друзей, воспоминания о стране, где родились их мамы и бабушки, стране, которая никогда не будет чужой и им.

Диана ЧЕРКАСОВА.

НА СНИМКАХ: (вверху слева) дети соотечественников на экскурсии в Минске; остальные снимки сделаны в пионерском лагере — в столовой, на футбольном поле, во время отдыха; внук нашей соотечественницы Т. Куперус-Марченко Иво.

Фото С. КРИЦКОГО.



еме в Белорусском обществе «Радзіма». Последнее мероприятие, можно сказать, традиционное. По приглашению этой организации ребята приезжают в нашу республику. И как гостеприимные хозяева, сотрудники Общества оказыва-

потому что боль матерей была их болью. «Мама рассказывала, как жила за колючей проволокой, как издевался над нею бауэр, у которого она работала, как голодала и дрожала над корочкой хлеба», — часто можно было услы-

THE WORLD OF NATURE

Ivan SHAMYAKIN,
People's Writer of the BSSR
and Chief Editor, Byelorussian Soviet
Encyclopaedia Publishing House

The five-volume *Encyclopaedia of Byelorussia's Nature* has been published in Byelorussian in a single edition of ten thousand copies.

In the course of its 20 years' long existence the Byelorussian Soviet Encyclopaedia Publishing House has brought out numerous other reference books containing diverse information on the Republic's natural life (12-volume *Byelorussian Soviet Encyclopaedia*, the concise encyclopaedia *Byelorussian SSR*, etc.). The publication of the Red Data Book of the Byelorussian SSR has become an important event in the Republic's cultural life. Problems of nature conservation were also dealt with in separate editions of the encyclopaedic series *Byelorussia's Plant Life*, *Byelorussia's Rivers, Lakes and Reservoirs*, *Protected Animals in Byelorussia*, *Protected Plants in Byelorussia* ... Yet it was the publication of the *Encyclopaedia of Byelorussia's Nature* that evoked the greatest response.

This is indeed a unique edition; its five volumes contain over 500 publishers' signatures and 15,084 entries.

Truly enormous work had been accomplished. Nearly 3,000 entries are devoted to the Republic's plant life, over 2,000 deal with its animal life, and almost 2,500, with its rivers, lakes, reservoirs and other land-locked waters. The questions of nature conservation and utilization are discussed in more than 2,350 entries, Byelorussia's landforms and natural features — in 1,170. Over 1,500 entries deal with its climate, astronomical, meteorological and other natural phenomena and with various fields of research and institutions studying nature and its aspects. 391 entries are concerned with personalities.

Each volume has a jacket with colour photos representing the plant and animal life of the Republic. Page four contains statements by well-known scientists, writers and public figures on the need to safeguard nature and adopt a careful attitude to its wealth.

The edition is richly illustrated. There are insets with 2,736 colour illustrations, and also about 4,000 black-and-white photos and 19 colour map insets. The *Encyclopaedia* has drawn interest far beyond the borders of the Republic. When its first two volumes came out in print in 1984 the publishing house was awarded a silver medal by the United Nations Environment Programme (UNEP) for popularizing the ideas of nature conservation.

Institutions and organizations concerned with nature conservation have contributed to the making of this edition. Considerable help has come from the academic institutes of zoology, experimental botany, geochemistry, and geophysics, genetics and cytology, and peat, the Central Botanical Gardens, the Byelorussian University and Gomel University, the Teachers' Training Institutes in Vitebsk, Brest, Minsk and Mogilev, as well as the BSSR State Committee for Nature Conservation.

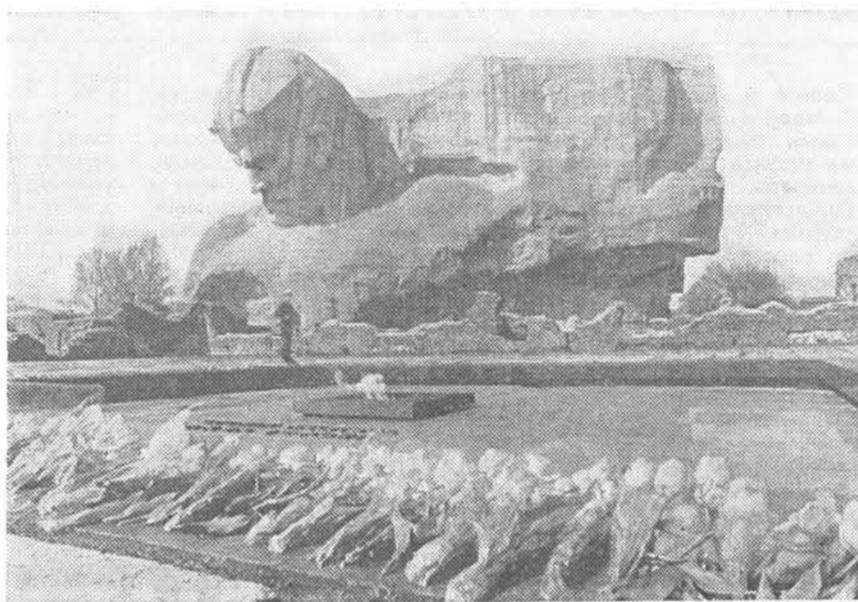
It is indicative that the *Encyclopaedia* has spurred on research in some spheres of science. For the first time several specific maps have been published. Certain dormant branches of ecological sciences were stimulated into activity. Many rivers and small lakes had never been measured. Scientists were prompted to fill in the blanks. Terminological gaps were also filled in where necessary.

At the same time, a number of alarming facts were brought to light, among them the irretrievable loss of some natural monuments, the shortage of specialists concerned with park landscaping, the unsatisfactory results of land-improving measures in some regions. All these questions are discussed in the edition which emphasizes the importance of nature conservation.

Recently a five-volume popular encyclopaedia *Byelorussia's Nature* based on the *Encyclopaedia of Byelorussia's Nature* has been published in Russian. It has over 5,000 entries. This year two volumes from the series *Through the Pages of the Red Data Book of the Byelorussian SSR* will also come out in print. The publishers' plans include the printing of the special encyclopaedias *The Forest and Flax*, and in the more distant future — an 8-10 volume edition about animal life



The eternal flame of memory and glory is burning near the main monument of Brest Hero-fortress. This sacred for the people of our country place, where soviet soldiers heroically struggled with fascist invaders is everyday visited by thousands of people from all parts of the USSR



and foreign guests.
On photos: 1. Former defender of the fortress Nikolay BALAK lives in Kiev, but he often comes here.
2. Main monument of Brest fortress.

Photos by E. KOBIAK.

No reason for complacency

It might appear natural that we should be talking of the 1986 Chernobyl nuclear disaster with decreasing frequency. In fact, even journalists have lost much of their interest in a subject that was most in the news but a short time ago.

But isn't it too early to get it off our minds?

To long for reassurance is natural, in a way. You cannot live with a sense of uncertainty and wonder whether you can already go bathing or angling or gathering mushrooms in a forest. All the more so since the actual gravity of the trouble has blown over. The local population has been evacuated, an appropriate radiation monitoring system established, a full clean-up carried out and multiple food control assured. It is worth noting that 170 townships have been built in Byelorussia alone for the resettlers: some ten thousand flats in estate-type houses with all amenities. People received compensation for the forced relocation.

Yet, for all that, the radioactive cloud produced by the nuclear disaster two years ago has left its imprint on the map of the republic for a long time to come, if not for ever. It has a zone off limits, a thing that is still hard to accept, an area where the former residents can never return. There is still the evacuation zone which is called a "30-km zone" although it extends in places for up to fifty kilometres away from the reactor. At first, there was an optimistic view that people would be able to return to it before long, but then the comeback had to be put off for the time being. Finally, there are the so-called environmental monitoring zones marked out as contaminated by precipitations with long-lived radio-nuclides of Caesium-137. These are eleven districts in Gomel Region and six in Mogilev Region. People live and work there. But it is there that major scientific, social, psychological and moral problems are being dealt with at the present time.

So what is the situation in Byelorussia like now, two years after the Chernobyl Nuclear Plant disaster? Why do some of the local people still suffer from radiophobia? And why, on the other hand, are some local chiefs and business managers so early reassured as was noted recently by the Central Committee of the Communist Party of the Republic?

There is no black-and-white answer to these questions? Yet the judgements of the experts I have interviewed coincide on one major point: one must not get so much reassured, still less forget about what has happened, not only because of the global policy of the nuclear age, but also because of the responsibility for the lot of the particular humans who have suffered from the disaster and have yet to overcome its after effect. Here are two of these judgements.

Valentin STEZHKO, Chief of the Radiological Medicine Department of

the Byelorussian Ministry of Health:

"The general conclusion that medical men can make after two years of close observation of people who found themselves exposed to radioactive contamination in Byelorussia is that there have been no negative consequences for their state of health. It is the very scope of investigation, first and foremost, that warrants such a conclusion. In 1987, 98 per cent of this population underwent an extended examination by most up-to-date methods. There has been an extra thorough examination of pregnant women and children. Of the 2,500 expectant mothers under surveillance there, 1,500 have since quite safely given birth to perfectly healthy babies. A total medical check-up of the said population group, 171,000 people, is now over. Not a single person with any sign of radiation injuries has been admitted to the hospitals of the Republic ever since the early months following the disaster.

"The local health services have been restructured to cope with the accident relief problems. The Byelorussian Ministry of Health has set up a radiological medicine department. Some specialised infant and adult clinics for extended in-patient specialised examination have been opened. However, there has been no need to set up any more endocrinological and haematological wards.

"And still we cannot say there is no danger any more. In the initial post-disaster period some of the local population did not avoid a dose-burden on the thyroid gland from an "attack" of the short-lived radionuclides of iodine-135. So one of our current aims is to measure exactly the body-dose and arrange for thyroid disease prevention. We have no right to disregard the possible remote negative consequences of that radiation, if only proceeding from the threshold theory.

The second task is to study the peculiarities of the so-called small dose-burdens. The good state of health at the present time has put some medical staff off their guard. But science has produced no final verdict as yet about the remote consequences of small dose-burdens. Even more dangerous is their combination with the chemical factors of foodstuffs pollution. That is a problem all by itself. Some research findings suggest that the radiological and chemical factors complement each other, thereby compounding the harmful impact on the organism.

Yevgeni KONOPLYA, Director of the Radiobiology Institute of the Byelorussian Academy of Sciences:

"Speaking of the contribution of the Byelorussian Academy of Sciences of the accident relief work at the Chernobyl Nuclear Power Plant, one can single out two stages. The first was investigating the radiation situation on the territory of the Republic. The

findings thus obtained served for decision-making about the evacuation of people, the construction of new populated centres and organization of economic activity in the distressed areas. For instance, new decontamination techniques involving the use of natural and artificial sorbents have been proposed and applied, dust control materials and devices have been developed, as well as ways of utilization of radioactive waste.

"The second stage is expanding this work. We had to find out the most probable parameters of a possible radiation effect on various ecosystems and living organisms. We have studied the state, distribution and migration of radionuclides and attendant elements in landscapes, various types of soils, water, air, and vegetation. This is important for forecasting the way radionuclides travel up the food chain and build up in organs and tissue. These studies have enabled a comprehensive evaluation of the radiological and environmental situation in the Republic and its forecast for years to come. It is a kind of package of physical, chemical and mathematical models of the "behaviour" of radionuclides and their influence on biological objects.

At the same time we cannot say that we have succeeded in resolving or in many cases come near to resolving the problems we face. The level of radiobiological research has proved to be insufficient. To raise it, we have had special laboratories opened in institutes of the Byelorussian Academy of Sciences and in other departments, created an Institute of Radiobiology and established a branch division of the National Institute of Agricultural Radiology. Much research is carried out in conjunction with Ukrainian scientific centres.

"I should mention the unique effort, in magnitude and complexity, to create a radiation monitoring and forecasting system. One current problem is to study the influence of small doses of ionizing radiation on the state of the endocrine, cardio-vascular, immune and other systems to identify the possible short-term and long-term consequences of radiation and work out the means of radiation resistance.

"The process of reform now under way in this country has, beyond question, made itself felt in our approach to research scientific problems. You can see it, at least, by the careful attention that administrative bodies are now giving to our recommendations. But there should be more than that. It is, probably, worth while making a thorough economic analysis of the expediency of economic activity in some districts of the Gomel and Mogilev Regions, considering the extra outlays for ensuring the safety of the local residents and organization of productive activity.

Vyacheslav KHODOSOVSKY.

ВЯЛІКІ РУСКІ РЭВАЛЮЦЫЯНЕР-ДЭМАКРАТ І БЕЛАРУСЬ

Сёлета ў ліпені споўнілася 160 гадоў з дня нараджэння Мікалая Чарнышэўскага—вялікага рускага рэвалюцыянера-дэмакрата.

Ён назаўжды застаўся ў памяці ўдзячных нашчадкаў палымым змагарам за шчасце, за лепшую долю ўсіх прыгнечаных царызмам народаў, мысліцелю, гуманістам, чыё палкае слова пісьменніка-публіцыста праводзіла, як пісаў Ленін, «праз перашкоды і рагаткі цензуры ідэю сялянскай рэвалюцыі, ідэю барацьбы мас за звяржэнне ўсіх старых улад».

Вось галоўныя даты з біяграфіі Чарнышэўскага:

1828, 24 ліпеня—нараджэўся ў Саратаве.

1850—скончыў Пецярбургскі ўніверсітэт, едзе настаўнічаць у правінцыю.

1853—1862—самы плённы, зорны перыяд жыцця—натхнёная праца ў рэдакцыі «Современника». Вакол Чарнышэўскага групеца кола перадавых людзей, якія вясною 1861 года склалі ядро агульнарасійскага антыўрадавага падполля—«Партыі» «Зямля і воля».

1862, 7 ліпеня—арыштаваны, зняволены ў Петрапаўлаўскай крэпасці.

1864, 4 мая—публічнае грамадзянскае пакаранне.

1864—1883—у сібірскім выгнанні.

1883, чэрвень—дазволена жыць пад наглядам паліцыі ў аддаленай Астрахані.

1889—вярнуўся, нарэшце, у родны Саратаў, дзе 29 кастрычніка памёр.

Мы прананем увазе чытачоў асобныя эпизоды з самахварнага, гераічнага лёсу гэтай яркай гістарычнай асобы, на слаўнай жыццёвай дарозе якой выразна акрэслены і сувязі з нашай зямлёй—Беларуссю.

Калючым і сіверным днём 5 лютага 1864 года расійскі Сенат—вышэйшая адміністрацыйна-судовая ўстанова імперыі—вынес наступны прысуд:

«Мікалая Чарнышэўскага, 35 гадоў, за зламаны намер да звяржэння існуючага парадку і за складанне абуральнай адозвы да барскіх сялян і перадачу яе для друкавання з мэтай распаўсюджвання—пазбаўці ўсіх правоў стану і саслаўца у катаржную работу ў рудні на чатырнаццаць гадоў, а пасля пасяліць у Сібіры назаўсёды».

Праз два месяцы Дзяржаўны савет без замінаў зацвердзіў сенацкі прысуд. На «Меркаваннях» савета цар пакінуў кароткую, як згубніцкі стрэл, рэзалюцыю: «Быць таму». Затым спахачаўся, што не пашкодзіла б гэтым разам падкарміць не зусім развешаны міф аб уласнай манаршай сардэчнасці. Таму змяніўся з неахвотай дадаць: «...але з тым, каб катаржны тэрмін быў скарачаны напалову». Хто ведае, магчыма, цара ў той міг заспакоіла, шанулі, што на паперы—не ўсё, толькі частка падрыхтаванай найлепшым чынам справы. А ў маі на Мытніцкай плошчы сталіцы, выконваючы обер-паліцмейстраў загад, ужо завяліся цесляры. З палая, бярвенняў і дошак яны ўзводзілі спецыяльную памост—эшафот з высокім, смяротна-чорным слупом пасярэдзіне. Тут 19 мая адбылася грамадзянская кара Чарнышэўскага: апранутага ў зрэбны турэмны ўбор, на чвэрць гадзіны яго прывязалі ланцугам да габнага слупа. Пасля кат над галавою «дзяржаўнага злачынца» зламаў загадзя падпіленую шпагу—знак канчатковай страты правоў.

Але не ўсё ўлічылі ўлады. На той самай плошчы, праз шэрагі салдат і жандараў, нехта з натоўпу кінуў пад ногі «злачынцу» букет ярка-пунсовай ружаў.

Цвёрдая ўпэўненасць у светлай будучыні народаў Расіі не пакідала Чарнышэўскага на самых трагічных этапах жыцця.

Яна вырасла ў перакананасць, надаючы правадыру «рэвалюцыянераў 1861 года», як назваў яго Ленін, новыя сілы. Чарнышэўскі працягваў змагацца з царызмам нават са змрочных, страшэнных мураў Петрапаўлаўскай крэпасці. У сакавіку 1863 года скончыў за кратамі свой раман-заповіт «Што рабіць?», дзе эзопаўскай мовай, зразумелай сябрам-рэвалюцыянерам на волі, склаў праграму бліжэйшых супрацоўстваў акцыяў, намеціў далягляды барацьбы за перамогу сацыялізму ў краіне.

Нішто не зламала Чарнышэўскага, бо ён заўсёды верыў у заўтрашні дзень, ахвяраваўшы

ства з нашай зямлёю прыпаў на канец 1853 года, калі ён—былы старшы настаўнік Саратаўскай губернскай гімназіі—упершыню ступіў на парог рэдакцыі «Современника» ў якасці сталага супрацоўніка. Менавіта ў гэтым часопісе з'явіліся ў тым годзе надзвычай змястоўныя і важкія матэрыялы пра Беларусь, якія і зараз не страцілі сваёй значнасці. Мы маем на ўвазе шырокавядомыя нарысы нашага земляка з Бабруйска (нараджэўся ў вёсцы Шыпілавічы) Паўла Шпілеўскага (1823—1861) «Падарожжа па Палессю і Беларускім краі»—найбольш вядомы твор гэтага таленавітага этнографа і края-

тагаснага жыцця Беларусі. Так, ягоную ўвагу прыцягнулі некалькі гістарычных даследаванняў, дзе разглядаліся няпростыя ўзаемаадносіны суседніх дзяржаў—Расіі і Рэчы Паспалітай—у неспакойным XVII стагоддзі, калі ў ходзе працяглай і разбуральнай руска-польскай вайны 1654—1667 гадоў Беларусь на нейкі перыяд была далучана да Расіі. У сваіх бібліяграфічных аглядах («Современник», 1854, № 10, 1855, № 2, 1856, № 1) ён сцісла аналізуе дзве навуковыя кніжкі: «Гістарычнае значэнне царавання Аляксея Міхайлавіча» П. Медавікова і «Рускае пасольства ў Польшчы

тым плённым напрамку зьярцца даволі. Высветлена на падставе шматгадовых даследаванняў: яшчэ напярэдадні скасавання прыгону многія вяхадцы з Беларусі (можна лёгка назваць цэлы спіс прозвішчаў), што вучыліся ў вышэйшых навучальных установах сталіцы, зблізіліся з рускімі рэвалюцыяннымі дэмакратамі, на чале якіх стаяў Чарнышэўскі. Сёння ні ў кога, бадай, не выклікае сумненняў, што рэвалюцыйны светлагляд нацыянальнага героя Беларусаў Кастуся Каліноўскага, бліжэйшых ягоных папелінікаў склаўся пад жываборным уздзеяннем прагрэсіўнай рускай грамадскай думкі, дзе зоркай першай велічыні гарэла слаўнае, дарагое нам імя Чарнышэўскага. Зусім не выпадкова таму, што ідэі «Мушкетэрскай праўды» Кастуся Каліноўскага—ідэі карэннай сацыяльнай перабудовы шматпакутнай беларускай зямлі, шодра палітай крывёю і потам не аднаго пакалення нашых продкаў, у многім сугучныя праграме, выпрацаванай вялікімі рускімі рэвалюцыянерамі—дэмакратамі, іх лідэрам—Чарнышэўскім.

Цікава адзначыць, што нават арышт Мікалая Гаўрылавіча летам 1862 года і амаль пажыццёвае сібірскае выгнанне «дзяржаўнага злачынца» не абарвалі сувязей гэтага выдатнага змагара з Беларуссю. Тут дзейнічалі агенты створанай Чарнышэўскім агульнарасійскай рэвалюцыйнай арганізацыі «Зямля і воля», у ходзе паўстання 1863 года лепшыя сыны Польшчы, Літвы, Беларусі разам з рускімі патрыётамі гераічна ішлі супраць агульнага ворага братніх народаў—царызму. Руска-польскае рэвалюцыйнае братэрства (а ў ім важкую ролю адыгрывалі і нашы землякі-беларусы) атрымала далейшае развіццё пасля задушэння паўстання. З дакументаў вядома, што тысячы сасланных у Сібір не схілілі галоў працягвалі ўяўляць сабою «небяспечны матэрыял». Сумесна з рускімі аднадумцамі яны стваралі ў далёкай, забытай богах сібірскай глухамані тайныя арганізацыі. На першым часе мэтай іх быў узброены захоп аднаго з буйнейшых цэнтраў Сібіры—Іркуцка, абвешчэнне дэмакратычнай рэспублікі і ўтварэнне Часовага рэвалюцыйнага ўрада. Узначальваў яго павінен быў Мікалай Гаўрылавіч Чарнышэўскі.

У цэнтральных губернях краіны тым часам працягвалі дзейнічаць добра законспіраваныя, разгалінаваныя падполлі. Як і раней, у ім бралі актыўны ўдзел многія адважныя людзі, звязаныя паходжаннем з Беларуссю. Нядаўна, напрыклад, высветлена, што адну з такіх арганізацый у Маскве, якая з поспехам рыхтавала і здзяйсняла ўцёкі арыштаваных рэвалюцыянераў, дзёрка збіраўся выратаваць з Сібіры самога Чарнышэўскага, узначальваў Баляслаў Шастаковіч—дзед сусветнавядомага савецкага кампазітара Дзмітрыя Шастаковіча. Бацька Баляслава—Шастаковіч Пётр—паходзіў з Беларусі (вёска Шэметава, што блізу Мядзеля), у свой час ён удзельнічаў у паўстанні 1830—1831 гадоў...

Мікалай Чарнышэўскі аднойчы сказаў: «Я добра служыў сваёй радзіме і маю права на ўдзячнасць яе». А ў лісце да жонкі ад 5 кастрычніка 1862 года з-за сцен Петрапаўлаўскай крэпасці напісаў: «...Наша з таго жыцця належыць гісторыі, мінуць сотні гадоў, а нашы імённы ўсё яшчэ будуць любіць людзям; і будуць успамінаць пра нас з удзячнасцю, калі ўжо забудуць амаль усіх, хто жыў у адзін час з намі». Слова гэтыя аказаліся прароцкімі: сёння бязмежна ўдзячны Чарнышэўскаму, чыё жыццё—пазвіг, і беларусы.

Цікава адзначыць, што нават арышт Мікалая Гаўрылавіча летам 1862 года і амаль пажыццёвае сібірскае выгнанне «дзяржаўнага злачынца» не абарвалі сувязей гэтага выдатнага змагара з Беларуссю. Тут дзейнічалі агенты створанай Чарнышэўскім агульнарасійскай рэвалюцыйнай арганізацыі «Зямля і воля», у ходзе паўстання 1863 года лепшыя сыны Польшчы, Літвы, Беларусі разам з рускімі патрыётамі гераічна ішлі супраць агульнага ворага братніх народаў—царызму. Руска-польскае рэвалюцыйнае братэрства (а ў ім важкую ролю адыгрывалі і нашы землякі-беларусы) атрымала далейшае развіццё пасля задушэння паўстання. З дакументаў вядома, што тысячы сасланных у Сібір не схілілі галоў працягвалі ўяўляць сабою «небяспечны матэрыял». Сумесна з рускімі аднадумцамі яны стваралі ў далёкай, забытай богах сібірскай глухамані тайныя арганізацыі. На першым часе мэтай іх быў узброены захоп аднаго з буйнейшых цэнтраў Сібіры—Іркуцка, абвешчэнне дэмакратычнай рэспублікі і ўтварэнне Часовага рэвалюцыйнага ўрада. Узначальваў яго павінен быў Мікалай Гаўрылавіч Чарнышэўскі.

У выдатных артыкулах «Нацыянальная нетактоўнасць» і «Народная бесталковасць» («Современник», 1861, №№ 8, 10) Чарнышэўскі даў зразумець, што ўсе без выключэння зняволеныя народы Расіі маюць святое права на самастойнае існаванне, на незалежнае нацыянальнае развіццё. Як вядома, погляды Чарнышэўскага па нацыянальным пытанні пазней высока ацаніў Ленін, падкрэсліўшы іх падабенства да адпаведных пазіцый Маркса.

Самыя яркія старонкі з не напісанай пакуль кнігі «Чарнышэўскі і Беларусь» складуць, несумненна, рэвалюцыйныя сувязі Мікалая Гаўрылавіча з нашай зямлёю. Праўда, будучым аўтарам у даным выпадку прыйдзецца карыстацца ў асноўным усюднымі звесткамі, бо сам Чарнышэўскі, які і ягоны аднадумцы ў Беларусі, рэвалюцыйны бок сваёй дзейнасці з-за пагрознай небяспечнасці непазбежных, жорсткіх рэпрэсій старанна ўтойвалі. А ўсё ж важкіх, доказаўных фактаў і ў гэ-

Засаенне багатых і разнастайных крыніц інфармацыі аб нашай зямлі неўзабаве дазволіла Чарнышэўскаму з добрым веданнем справы самастойна публічна выказацца па асобных пытаннях беларускай гісторыі, па розных праблемах

ДЗЕЛЯ БУДУЧЫНІ СВЕТАЙ І ЦУДОЎНАЙ

ДА 160-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ М. ЧАРНЫШЭЎСКАГА

гэтай высакароднай, святой мэце ўсяго сябе цалкам. «Будучыня светлая і цудоўная. Любіце яе, імкніцеся да яе, працуйце для яе, набліжайце яе»,—горача заклікаў ён. Чарнышэўскі намнога апыраўдзіў свой час, глядзеў далёка наперад, таму не змог убачыць ажыццяўлення сваіх заповітных мар.

У пастаноўцы комплекснай навуковай праблемы «Чарнышэўскі і Беларусь» няма ані кропелькі штучнага. Возьмем, напрыклад, хоць бы наступны факт. Прыгадаецца: у рукі да аўтара гэтых нататак трапіў некай зачытаны «Современник» за студзень далёкага 1861 года, значная частка матэрыялаў якога належала пярэ Мікалая Гаўрылавіча. Перагарнуўшы прыкладна дзве трэці старонак, мы звярнулі ўвагу на ледзь бачныя літары ніжэй друкаванага тэксту, якія нехта вывёў алоўкам, безумоўна, даўно, бо ўжыты старыя правапіс і арфаграфія. Пачалі разбіраць, атрымалі наступнае: «Кніжка разыграная праз дабрачынную латарэю ў Мінскай губернскай гімназіі. Сакавік месяц 1861 г.». Далей пералічаны незнаёмыя прозвішчы, мабыць, тых вучняў, хто ў латарэі ўдзельнічаў. Вядома, латарэйны прызы—найчасцей, тое, чаго часам нават за грошы не купіш. Значыць, Чарнышэўскага чытала і мінская моладзь з вялікай ахвотай.

Дарэчы, захаваліся звесткі пра колькасць нумароў «Современника», якія паводле папярэдняй падпіскі дасылаліся поштай у пяць заходніх губерняў у той час, калі рэдакцыйны руль моцна трымаў у руках Чарнышэўскі. У 1859 годзе ў беларускім рэгіёне мелася 94 падпісчыкі, у наступным—136, яшчэ праз год—149. Цікава, што атрымлівалі часопіс жыхары не толькі ўсіх губернскіх і большасці павятовых гарадоў Беларусі, але і ў «глухія бінны», у глухія закутках: Лоева, Талачына, Шклова, Гарадку, Бабры, Чэрыкава, Чачэрску. Няхай не бянтэжаць сённяшняга чытача гэтыя, па цяперашніх мерках, сціплыя лічбы. Яны толькі ў нейкай ступені даюць рэальнае ўяўленне пра чытацкую аўдыторыю «Современника» ў Беларусі, бо нават ягоны агульны тыраж (зусім немагчыма па тым часе) не адлюстроўваў сапраўднай папулярнасці часопіса: кожны свежы нумар звычайна шматразова пераходзіў з рук у рукі (чыталі па спісах, бралі на чарзе ў хатніх прыватных бібліятэках, разгравалі ў латарэі і г. д.).

Трэба адзначыць перш за ўсё грунтоўную дасведчанасць Мікалая Гаўрылавіча ў мнстве пытанняў жыцця і тагачаснага побыту насельніцтва нашых губерняў. Пачатак знаём-



Пра адпачынак працаўнікоў аўтазавода ў Жодзіне і іх сямей кляпоціцца прафсаюзны камітэт і савет фізкультурнага калектыву прадрываства. Вось і нядаўна ў выхадныя дні многія выязджалі на

Дубровенскае вадасховішча, дзе адпачывалі, удзельнічалі ў розных спаборніцтвах: перацягванні каната, конкурсах «Разам — дружная сям'я», на лепшую песню. Памераліся сіламі валебольныя

каманды, уменне і спрыт паказалі аматары рыбнай лоўлі. Адпачылі аўтазаводцы на славу. Дамоў ехалі задаволеныя, бадзёрыя, поўныя сіл і энергіі.

НА ЗДЫМКАХ: аператар станкоў з праграмным кіраваннем Наташа СЯМАШКА любіць бадмінтон; Ніна АНАПРЫЕНКА рыбачыць з дачкой Воляй. Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

НАЙМЕННІ РОЗНЫХ НАРОДАЎ НА КАРЦЕ РЭСПУБЛІКІ

ПАДАННІ І ГІСТОРЫЯ

«Было гэта даўно — у дваццатым стагоддзі, у час нашэцця татар. І там не было нічога, толькі лес і пожаныя. Татарскі хан Мамай расклаў палатку на пожаныцы, і далі назву Мамаі». Так тлумачаць паходжанне назвы сваёй вёскі жыхары населенага пункта Мамай, што ў Глыбоцкім раёне Віцебскай вобласці. І жыве гэта паходжанне назвы ад перададзенага з пакалення ў пакаленне, ператвараецца ў казку, набывае фантастычныя рысы. Верыць гэтым паданню ці не? Каб адказаць на гэтае пытанне, трэба больш уважліва прыгледзецца да народных паданняў-казак пра паходжанне назвы той ці іншай вёскі, ракі, урочышча, і яны раскажуць шмат цікавага.

Але ці часта задумваемся мы над тым, чаму мы называем менавіта так, а не інакш той ці іншы географічны аб'ект, адкуль бяруць пачатак такія словы, як яны ўзніклі? Мы рэдка задумваемся над гэтым, і многія географічныя імёны, назвы нашых гарадоў і вёсак успрымаем перш за ўсё як адрасны знак. А між тым назва горада ці вёскі ўзнікае тады, калі закладваецца падмурак будучага населенага пункта. А калі гэтаму населенаму пункту не адна сотня гадоў, дык і назва звычайна такая ж старажытная і пачатак яе губляецца ў мінуўшчыне.

Географічныя імёны — гэта словы, якія трапілі на географічную карту, адарваліся ад пэўных умоў і часу, што стварылі іх. І жывуць такія словы, выконваючы сваю службу, і ўспрымаюцца як звычайныя, нягледзячы на тое, што ўзніклі яны ў розныя гістарычныя перыяды і захавалі ў сабе ў той ці іншай форме подых мінулых часоў. Не выпадкова вядомы беларускі фалькларыст, этнограф і мовазнавец Адам Багдановіч, бацька слаўтага Беларускага паэта Максіма Багдановіча, называў географічныя імёны «мовай зямлі». Гэтая «мова зямлі», мова сівай старажытнасці, як і гістарычныя помнікі, выходзіць любоў і пашана да роднага краю, нашай бацькаўшчыны.

На географічнай карце Беларусі шмат імён — дзесяткі тысяч. У кожнага з іх свой лёс, свая гісторыя, сваё паходжанне. Няма ніводнай назвы, якая б была пустым наборам гукі. Імя кожнага географічнага аб'екта адлюстроўвае такую характэрную яго асаблівасць, якая была найбольш выразнай, важкай, самай адметнай яго

рысай у момант узнікнення назвы. А такой прыкметай, якая кідаецца ў вочы, можа быць пэўная падзея, тая ці іншая асаблівасць мясцовасці, імёны першых пасяленцаў ці ўладальнікаў вёскі, рамёствы жыхароў, а то і зусім выпадковае здарэнне. Таму з цягам часу адметная рыса, якая легла ў аснову назвы, можа страціць сваю актуальнасць, забыцца, і тады такое імя набывае іншыя асаблівасці, яно ператвараецца ў незразумелае, цямае, загадкавае. Кожнае новае пакаленне ўспрымае імёны сваёй мясцовасці па-рознаму, з уласцівым яму бачаннем свету. І можа здарыцца так, што імя, якое стала цямяным, раптам адгукнецца якойсьці здагадкай найбольш дапытліваму чалавеку, і тады народзіцца паданне ці легенда пра паходжанне назвы яго вёскі.

Паданні, як і словы, бываюць таксама рознымі — даўнімі, старажытнымі і новымі. І не ўсякае паданне — гэта абавязкова фантазія. У любой казцы ёсць доля ісціны, а самая фантастычная легенда заўсёды абавіраецца на канкрэтныя падзеі, рэальныя факты. Яшчэ старажытныя грэкі гаварылі: каб зразумець рэч, трэба паглядзець на яе вачамі яе стваральнікаў. Бясспрэчна, цяжкая гэта справа, але ці можа быць інакш? У той галіне лінгвістычнай навукі, якая займаецца вывучэннем уласных імён, географічных назваў, задача тым больш нялёгка: каб высветліць паходжанне тых імён, гісторыя ўзнікнення якіх не захавалася, трэба знайсці версію, якая б мела права на існаванне, зрабіць яе культурна-гістарычнае пацвярджэнне. І ў гэтай справе нельга не звярнуць увагі на так званое «народнае тлумачэнне» географічных назваў, бо яно і ёсць той самы позірк стваральніка імя.

У народным паданні пра паходжанне вёскі Мамай канкрэтызавана абагульненая гістарычная падзея — мангола-татарскае нашэсце на Русь у XIII стагоддзі. У паданні зменены не толькі час, а і сама канкрэтная асоба. Хан Мамай не меў ніякага дачынення да падзей XIII стагоддзя, бо ён узначальваў тыя татарскія золатаардынскія войскі, якія былі разбіты на Куліковым полі ў 1390 годзе, г. зн. у канцы XIV стагоддзя. З другога боку, Мамай — гэта распушчанае ў мінулым асабовае імя цюркскага паходжання, і зусім магчыма, што ў вёсцы Мамай калі-небудзь

і жылі татарскія перасяленцы, а можа яны і зладзілі гэтую вёску, тым самым даўшы падставу для ўзнікнення яе назвы.

За многія стагоддзі шмат плямён і народаў прайшлі па тэрыторыі Беларусі. Ішлі яны з рознымі намерамі (гандлёвымі і ваеннымі), але кожны з іх пакідаў памяць пра сябе то ў выглядзе адпаведных рэлігій, якія шукаюць і знаходзяць цяпер археолагі, то ў выглядзе моўных «слядоў» — географічных назваў.

Падлікі паказваюць, што на беларускай зямлі ёсць больш за 400 населеных пунктаў і ўрочышчаў, у назвах якіх адлюстраваліся імёны таго ці іншага народа. Сярод гэтых назваў — імёны старажытных плямён і плямённых груп (кывічоў, севажан, палачан, дулебаў), балтыйскіх, цюркскіх старажытных народаў (яцвягаў, прусаў, хазараў, обраў), сучасных народнасцей (палякаў, літоўцаў, латышоў, татар, чэхаў і іншых).

Але далёка не кожнае такое імя абавязкова сведчыць пра тое, што ў пэўнай мясцовасці жылі тыя або іншыя народы. Часта наяўнасць этнічных імёнаў і названых вёсак ці ўрочышчаў тлумачыцца зусім іншымі прычынамі і падзеямі. І ўдакладніць абставіны ўзнікнення географічнай назвы часта дапамагаюць мясцовыя паданні.

У Вілейскім і Слуцкім раёнах Мінскай вобласці, а таксама на Гродзеншчыне ёсць некалькі населеных пунктаў з назвай Шведы. Мясцовыя жыхары па-рознаму ўспрымаюць гэта імя — хто з жартам, а хто і больш сур'ёзна. Аднак сярод такіх тлумачэнняў — нямала і тых, што заслугоўваюць увагі.

Вёска Шведы, што ў Вілейскім раёне Мінскай вобласці, раней называлася Высокая Прыстань. Старажылы сведчаць, што такое імя далі хутару пlyingтагоны, якія рабілі прычалы ў гэтым месцы, каб трохі адпачыць. Але ў XVIII стагоддзі, у час руска-шведскай вайны, вёска на доўгі час апынулася ў двух лагерах. Адзін канец быццам займала руская армія, а на другім — знаходзіўся штаб галоўнага шведскага войска. За гэтай часткай вёскі і замацавалася назва Шведскі Канец, а потым Шведы, якая з цягам часу канчаткова выцесніла старую назву — Высокая Прыстань.

Аляксандр РОГАЛЕУ.
(Працяг будзе).

ДА 1000-ГОДДЗЯ

ХРЫСЦІЯНСТВА НА РУСІ

Выпускам двух мастацкіх канвертаў з арыгінальнымі маркамі савецкай пошта адзначыла 1000-годдзе ўвядзення хрысціянства на Русі. Гэта знамянальная вяха на многавяковым шляху развіцця айчыннай гісторыі, культуры, рускай дзяржаўнасці. На малюнку аднаго з канвертаў — Успенскі сабор у Загорску, Троіцкі сабор у Кіеве. Фан малюнка — абрысы Сафійскага сабора XI стагоддзя. На малюнку маркі — помнік князю Уладзіміру Святаслававічу, устаноўлены на беразе Дняпра ў Кіеве. На малюнку другога канверта — партал Уладзімірскага сабора ў Кіеве. А на марцы гэтага канверта паказаны славуты Сафійскі сабор. На абодвух канвертах надпіс «1000-годдзе ўвядзення хрысціянства на Русі». У дзень выпуску канвертаў у паштовае абарачэнне на паштаце Масквы прымянялася спецыяльнае гашэнне карэспандэнцый юбілейным штэмпелем, у малюнку якога дадзена адлюстраванне помніка князю Уладзіміру ў Кіеве. Гэты помнік быў узведзены ў 1853 годзе па праекце скульптара В. Дзэмут-Маліноўскага, фігура князя была выканана ў бронзе вялікім рускім скульптарам — бронзаліцейшчыкам П. Клодтам.

З увядзеннем хрысціянства Русь далучылася і да перадавой у той час візантыйскай будаўнічай культуры. Старажытнаруская архітэктурна і будаўніцтва дасягнулі вялікага росквіту ў першай палове XI стагоддзя. Аб гэтым будаўніцтве ў Кіеве паважаюць летапісы таго часу. Па загаду Яраслава Мудрага ў 1037 годзе быў

закладзены выдатны сабор, названы Сафійскім. Ён быў моцна пашкоджаны ў XIII—XVI стагоддзях, сучасны выгляд набыў у канцы XVII—першай палове XVIII стагоддзяў. На ўпамінаўтай паштовай марцы з турыстычнай серыі маецца адлюстраванне ансамбля Сафійскага сабора. На гэтым жа паштовым знаку паказаны пабудовы Кіева-Пячэрскай лаўры, заснаванай у 1051 годзе. У XI стагоддзі манастыр стаў не толькі цэнтрам расшырэння і зацвярджэння хрысціянства ў Кіеўскай Русі, але і важным ачагом асветы. У Кіева-Пячэрскім манастыры быў зроблены першы вопыт напісання нашай гісторыі, гісторыі зямлі Рускай. Менавіта там з'явілася на свет славуца «Повесть временных лет», у якой упамінаюцца многія старажытныя гарады цяперашняй Беларусі, апісваюцца падзеі, што адбываліся на гэтай зямлі.

Амаль адначасова з Сафійскім саборам у Кіеве была ўзведзена Сафія і ў Ноўгарадзе. Гэты велічны храм паказаны на марцы, прысвечанай 1000-годдзю Ноўгарада. Сабор быў пабудаваны ў Ноўгарадскім Крамлі ў 1045—1050 гадах як галоўны храм горада.

Леў КОЛАСАЎ.



РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1119